

Likovnost u dječjim vrtićima s vjerskim odgojem

Gucić, Mihaela

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:587163>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Mihaela Gucić

**LIKOVNOST U DJEČJIM VRTIĆIMA S VJERSKIM
ODGOJEM**

Diplomski rad

Zagreb, srpanj 2024.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Mihaela Gucić

**LIKOVNOST U DJEČJIM VRTIĆIMA S VJERSKIM
ODGOJEM**

Diplomski rad

**Mentor rada:
prof. dr. art. Antonija Balić**

Zagreb, srpanj 2024.

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorici prof. dr. art. Antoniji Balić na ukazanom povjerenju i vodstvu pri izradi ovoga rada.

Zahvaljujem odgojiteljicama iz DV svete Male Terezije (Vrhovec), DV svetog Josipa (Granešina) i DV "Leptir" (Sesvete) što su nesebično podijelile radove iz svojih odgojnih skupina.

Također, jedno veliko hvala mojoj obitelji i prijateljima, osobito roditeljima koji su mi bili neizmjerne podrška od početka do kraja studiranja. Hvala mom suprugu Josipu koji se pridružio na tom putu te bio veliki oslonac i motivator tijekom učenja za ispite i pisanja diplomskog rada.

Na kraju, najveće hvala dragom Bogu što mi je u srce usadio posebnu ljubav prema djeci.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. DEFINICIJA LIKOVNOSTI I NJEN ZNAČAJ.....	2
2.1. Likovne sposobnosti i faktori likovne kreativnosti	3
2.2. Likovni jezik djece	4
3. VAŽNOST LIKOVNOG IZRAŽAVANJA ZA SVEUKUPNI RAZVOJ DJETETA.....	5
3.1. Tjelesni, psihomotorni i zdravstveni razvoj.....	6
3.2. Socio-emocionalni razvoj.....	7
3.3. Spoznajni razvoj.....	7
3.4. Komunikacijski razvoj	8
4. LIKOVNI RAZVOJ DJETETA	8
4.1. Faza šaranja	9
4.2. Faza sheme	10
4.3. Faza razvijene sheme.....	11
4.4. Faza oblika i pojava.....	11
5. KAKO NJEGOVALI I RAZVIJATI LIKOVNOST KOD DJECE	14
5.1. Uloga odgojitelja kod stvaralaštva djeteta	14
6. VJERSKI ODGOJ DJECE PREDŠKOLSKE DOBI	15
6.1. Doprinosa vjerskog odgoja razvoju djetetove osobnosti.....	16
7. POVEZANOST LIKOVNE UMJETNOSTI I VJERSKOG ODGOJA	19
7.1. <i>Bogatstvo crkvene umjetnosti kroz povijest</i>	20
7.2. <i>Kako likovnost može podržati vjerski odgoj</i>	26
8. TEME I MOTIVI U LIKOVNOSTI	26
8.1. <i>Religiozne teme i motivi</i>	27
9. PRAKTIČNI DIO- PRIMJERI INTEGRACIJE LIKOVNOSTI I VJERSKIH SADRŽAJA.....	29
9.1. <i>Aktivnosti vezane uz vjerske blagdane</i>	29
9.2. <i>Sakralne građevine i spomenici</i>	31
9.3. <i>Sveci kao motiv u likovnom izražavanju</i>	33
9.4. <i>Upotreba vjerskih simbola i predmeta u likovnim aktivnostima</i>	37
9.5. <i>Biblijske priče i likovi kao motiv za umjetničko djelo</i>	39
9.6. <i>Prikaz slikovnice po uzoru na biblijsku priču Stvaranje svijeta</i>	47
10. ZAKLJUČAK	53
LITERATURA	54
PRILOZI	56

SADRŽAJ

Likovnost igra ključnu ulogu u cjelokupnom razvoju djeteta, pružajući mu sredstva za izražavanje, istraživanje i razumijevanje svijeta oko sebe. Ona potiče kreativno razmišljanje, estetsku osjetljivost, kulturnu svijest i izražajne vještine. U dječjim vrtićima, likovne aktivnosti omogućuju djeci da istražuju i razvijaju svoje sposobnosti na različite načine. Teorijski dio rada ukazuje na ulogu i značaj likovnog izražavanja u dječjim vrtićima općenito, a potom i u dječjim vrtićima s vjerskim odgojem. U dječjim vrtićima s vjerskim odgojem, likovno stvaralaštvo ne samo da potiče kreativnost i razvoj djece, već i integrira vjerske vrijednosti i tematske sadržaje koji su važni za djetetov duhovni rast. U radu se spominju načini na koji se likovne aktivnosti mogu integrirati s vjerskim temama i motivima te pridonijeti cjelokupnom razvoju djece, uključujući njihov kognitivni, emocionalni, socijalni i duhovni rast. Nadalje, u radu se prikazuju razvojne faze dječjeg likovnog izražavanja, uloga odgojitelja kod stvaralaštva djeteta koja je od iznimne važnosti, povezanost likovnosti i vjerskog odgoja, bogatstvo crkvene umjetnosti te religiozne teme i motivi u likovnoj umjetnosti. Drugi dio diplomskog rada sadržava likovne aktivnosti koje su s djecom sprovele odgojiteljice iz tri vrtića: DV svete Male Terezije (Vrhovec), DV svetog Josipa (Granešina) i DV "Leptir" (Sesvete). Prikazani su dječji radovi s vjerskim motivima i temama, oni ne prikazuju samo djetetovu kreativnost i imaginaciju, već i njihovu emocionalnu i duhovnu povezanost s vjerskim sadržajem koji ih okružuje u njihovom životnom svijetu i odgoju.

Ključne riječi: likovnost, likovno stvaralaštvo, dječji vrtići, vjerski odgoj, vjerske teme i motivi

ABSTRACT

Art plays a key role in a child's overall development, providing him with the means to express himself, explore and understand the world around him. It encourages creative thinking, aesthetic sensitivity, cultural awareness and expressive skills. In kindergartens, art activities allow children to explore and develop their abilities in different ways. The theoretical part of the paper indicates the role and significance of artistic expression in kindergartens in general, and then also in kindergartens with religious education. In kindergartens with religious education, art not only encourages children's creativity and development, but also integrates religious values and thematic content that are important for the child's spiritual growth. The paper mentions the ways in which artistic activities can be integrated with religious themes and motifs and contribute to the overall development of children, including their cognitive, emotional, social and spiritual growth. Furthermore, the paper presents the developmental stages of children's artistic expression, the role of educators in the child's creativity, which is extremely important, the connection between art and religious education, the wealth of church art, and religious themes and motifs in fine art. The second part of the thesis contains art activities conducted with the children by teachers from three kindergartens: DV sveta Mala Terezija (Vrhovec), DV st. Josip (Granešina) and DV "Butterfly" (Sesvete). Children's works with religious motifs and themes are shown, they show not only the child's creativity and imagination, but also their emotional and spiritual connection with the religious content that surrounds them in their life world and upbringing.

Keywords: art, artistic creativity, kindergartens, religious education, religious themes and motifs

1. UVOD

Likovnost predstavlja važan aspekt razvoja djece u predškolskoj dobi, pružajući im mogućnost da istražuju, eksperimentiraju i izraze svoje unutarnje svjetove kroz kreativne aktivnosti. Likovne aktivnosti djeci pružaju priliku da na siguran i podržavajući način istražuju svoje unutarnje svjetove, razvijaju kognitivne i motoričke vještine te uče surađivati i komunicirati s drugima. Kroz likovnost, djeca ne samo da izražavaju sebe, već i grade temelje za daljnje učenje te osobni rast i razvoj (Grgurić i Jakubin, 1996).

Od najranije dobi (oko 8 mjeseci), dijete počinje istraživati oblikovanje koristeći materijale poput krušne pulpe, dodirujući i istražujući mogućnosti oblikovanja rukama. Gradi strukture koristeći dostupne predmete poput kockica, igračaka ili hrane, te kombinira i dodaje novu dimenziju stvarima koje ga zanimaju. Iako nesvjesno, dijete tako zadovoljava svoju potrebu za kreativnošću, čak i u dobi kada bi mnogi mislili da je to nemoguće. Radost koju osjeća tijekom stvaranja prisutna je tada, kao i kasnije u životu, i predstavlja ključnu životnu potrebu. Ubrzo nakon prvih pokušaja oblikovanja, dijete počinje crtati na bilo kojoj površini na kojoj može ostaviti trag prstom (npr. pijesak). Kada mu postane dostupan slikarski materijal, počinje slikati s velikim uzbuđenjem zbog brojnih mogućnosti koje mu boja pruža. Likovna aktivnost za dijete započinje od trenutka kada počne istraživati svijet oko sebe (Balić Šimrak, 2010).

Autorica Balić-Šimrak (2010) naglašava kako likovna umjetnost nije samo puko sredstvo kreativnog izražavanja već i alat za cjelokupan razvoj djeteta, uključujući njegov kognitivni, emocionalni, socijalni i motorički rast. Također, navodi da je nužno omogućiti djeci slobodu da oni sami eksperimentiraju s raznim materijalima i istražuju iste te tako razvijaju maštu i kreativnost. Osim toga, ističe se važnost pojedinačnog pristupa djetetu te otkrivanju i prepoznavanju njegovih raznolikih vještina, talenata te interesa.

Umjetnost se u odgojno-obrazovnom kontekstu može sagledati iz različitih perspektiva: estetskog doživljaja, spoznajnog razvoja, komunikacije, ideologije, terapije te emocionalnog iskustva. Kroz umjetnost, djeca mogu reflektirati o sebi, svijetu i drugima, pri čemu je razumijevanje ljudske prirode ključni cilj umjetničkog obrazovanja (Brajčić i Kušćević, 2016).

Stoga, cilj ovoga rada jest ukazati na dobrobiti provođenja likovnih aktivnosti i primjenu religioznih tema i motiva u vjerskim vrtićima kroz svakodnevne likovne aktivnosti te kako one

doprinosu cjelokupnom razvoju djece. Provođenjem raznih likovnih aktivnosti, djeca u vjerskim vrtićima imaju priliku razvijati svoju kreativnost, maštu i umjetničke vještine. Uključivanje religioznih tema i motiva u ove aktivnosti pruža dodatnu dimenziju učenja i razvoja.

2. DEFINICIJA LIKOVNOSTI I NJEN ZNAČAJ

Likovnost se može definirati kao sposobnost izražavanja i stvaranja umjetničkih djela koja koriste vizualne elemente poput linija, oblika, boja, tekstura i prostora. To je proces kroz koji pojedinci koriste vizualne medije za istraživanje, izražavanje i komuniciranje svojih misli, osjećaja i ideja. Likovnost obuhvaća širok spektar umjetničkih aktivnosti, uključujući crtanje, slikanje, kiparstvo, grafiku, fotografiju i druge oblike vizualne umjetnosti. Postoji više razloga zašto dijete ima potrebu izražavati se likovno. Smatra se da djeca, posebno u ranijoj dobi imaju urođenu sklonost za igru, potrebu za izražavanjem svojih ekspresija, a poneki misle da djeca vole likovno izražavanje radi motoričkih aktivnosti kao osnove likovnog izražavanja. Djeci su bitni akcija, pokret i doživljaj, učestalo mijenjanje sadržaja, a ono što ih uistinu najviše veseli je mogućnost izražavanja onog što su doživjeli. Svako dijete voli zabilježiti neke trenutke koji su na njega ostavili utisak (Grgurić i Jakubin, 1996).

Dječji crtež ili slika je poruka, no djeca crtaju i slikaju spontano i nije nužno da odrasli u njihovim radovima moraju prepoznati što rad pokazuje. Dječji likovni radovi su njihove želje, stavovi, strahovi, snovi, mašta. Dječji likovni izraz nije uvijek čitljiv u svojoj temi jer je izraz slobodnog tijeka misli, zapažanja, predodžbi, spontane kombinacije doživljenog, zamišljenog i izmišljenog. Djeca uglavnom crtaju, slikaju, oblikuju iz zadovoljstva, znatiželje i izražavaju ono što ih najviše interesira i veseli. (Brešan, 2008, str. 11)

Herceg i sur. (2010) smatraju da je svaka likovna aktivnost je način komunikacije među ljudima te kao takva ima svoju autonomnost. Cilj likovne aktivnosti je obogatiti i oplemeniti ljude humanim i duhovnim vrijednostima, odnosno očovječiti ih. „Svi su ljudi subjekti likovnih procesa jer u njima sudjeluju kao stvaratelji ili korisnici.“ (Herceg, Rončević i Karlavaris, 2010, str. 13)

Djeca će se kreativno izražavati kada im se pruži sloboda da budu ono što jesu, kada mogu gledati i vidjeti na svoj jedinstveni način, kada ih vodi njihova vlastita logika te kada imaju pravo na individualno izražavanje i stvaranje. Zbog toga je važno osigurati okruženje koje je bogato materijalima i pažljivo odabrano, te koje omogućava stalnu dostupnost tih materijala. Takvo okruženje potiče djecu na istraživanje i otkrivanje različitih umjetničkih materijala i tehnika te na isprobavanje različitih mogućnosti njihove upotrebe (Šipek, 2015).

Kroz likovne aktivnosti dijete koristi simbolički jezik kojim može izraziti svoje potrebe, želje, ideje i spoznaje o svijetu. Poticanje komunikacije sa sobom, odraslima i drugom djecom putem likovnih aktivnosti doprinosi razvoju sposobnosti kreativnog rješavanja različitih problema (Slunjski, 2013).

2.1. Likovne sposobnosti i faktori likovne kreativnost

Za bilo koju aktivnost koju čovjek obavlja potrebne su određene vještine i sposobnosti pa se tako u likovnom izražavanju spominju dva faktora, opća kreativnost i likovna kreativnost. Tek kada se ta dva faktora aktiviraju, moguće je ostvariti odgovarajuća postignuća. Slijedom toga, likovne sposobnosti i likovna kreativnost smatraju se najvažnijim porama umjetničkog djela. Svako djelo koje nastaje prožeto je psihološkim procesima koji dovode do realiziranja djela, a sve to je jedan izuzetno složen proces (Herceg i sur., 2010).

Prema Hercegu i sur. (2010) u likovnom stvaranju sudjeluju:

- opažajne, vizualne sposobnosti koje mogu biti kvantitativne (tačno opažanje) i kvalitativne (osjetljivo opažanje - senzitivitet)
- intelektualne sposobnosti, koje opet mogu biti kvantitativne (vizualno pamćenje) i kvalitativne (likovno-kreativno mišljenje)
- emocionalni procesi, koji mogu biti kvantitativni (mašta) te kvalitativni (emocionalni stav)
- motoričke sposobnosti, koje isto mogu biti kvantitativne (spretnost, tehnička vještina) i kvalitativne (motorička osjetljivost, senzibilitet). (Herceg, Rončević i Karlavaris, 2010, str. 24)

Glavni zadatak koji odgojitelj ima jest poticati i razvijati sve navedene sposobnosti i procese jer o njihovoj razvijenosti i željenom odnosu ovisi sposobnost likovne aktivnosti. Svaki čovjek koji se koristi likovnim jezikom treba posjedovati likovne sposobnosti i faktore kreativnosti kako bi postigli likovnu kvalitetu. Budući da danas postoje kojekakve definicije faktora kreativnosti, u likovnoj kulturi se koriste faktori koje je zamijetio J. P. Guilford, čiju je teoriju kreativnosti predstavio R. Kvašček, koji je doprinio kreiranjem testa pomoću kojeg se mjeri opća kreativnost. Jedan od prvotnih istraživača kreativnosti je upravo R. Kvašček (1976), čovjek koji je zaslužan za otkrivanje 120 faktora kreativnosti od kojih se šest koristi u likovnom odgoju (Herceg i sur., 2010).

Slijedom navedenog, faktore likovne kreativnosti moguće je podijeliti na kvantitativne i kvalitativne. Tako se razlikuju sljedeći kvantitativni i kvalitativni faktori kreativnosti:

kvantitativni:

1. fluentnost (lak i brz tijek misli)
2. redefinicija (sposobnost uporabe poznatog na nov način, sposobnost preinačavanja)
3. elaboracija (sposobnost organiziranja procesa istraživanja i komponiranja završnog postignuća)

kvalitativni:

4. originalnost (odstupanje od već poznatih rješenja)
5. fleksibilnost (divergentno mišljenje, elastično mišljenje)
6. osjetljivost za probleme (sposobnost uočavanja i rješavanja problema).
(Herceg, Rončević i Karlavaris, 2010, str. 24-25)

2.2.Likovni jezik djece

Prema Belamarić (1987) likovni jezik je skup vizualnih elemenata i principa koji se koriste za izražavanje i komuniciranje pojedinih ideja, emocija i informacija kroz umjetnička djela. Kao što verbalni jezik koristi riječi i rečenice, tako likovni jezik koristi vizualne elemente poput linija, oblika, boja, tekstura i prostora. Ovaj jezik je univerzalan i može se koristiti za komunikaciju preko kulturnih i jezičnih barijera. Djeca ovu sposobnost ne uče od odraslih iz svoje okoline, ona je razvijena iz prirodnih potencijala djeteta u obliku spontane interakcije

između okoline i unutrašnjeg svijeta djeteta. Oblici likovnog izražavanja su često sadržaji o kojima djeca promišljaju te pomoću dječjeg stvaranja i oblikovanja mogu se otkriti dječja promišljanja o životu. Dječje stvaralačke sposobnosti razvit će se onoliko koliko djetetu damo slobode izražavanja, koliko mu dopustimo da bude autonomno i samodostatno. „Svaki specifični likovni jezik, sa svojim specifičnim pristupom i shvaćanjem objektivne stvarnosti, ima određenu vizualnu strukturu svijeta, i njome nam može otkriti nešto novo“ (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 25). Razumijevanje djeteta i pažljivo slušanje poruka i signala koje nam prenosi putem svog likovnog izraza predstavlja ključni aspekt komunikacije kroz umjetnost (Vidović, 2015).

Isto tako, prema Grgurić i Jakubin (1996) dječji likovni rad nije samo bilješka nekog prethodnog događaja ili projekcija sadašnjeg već je to iskustvo koje dijete sakuplja, njegova misao. U dječjim radovima simboli zamjenjuju predmete kao što kod odraslih riječi zamjenjuju predmete. Bodulić (1982.) ističe da dječje likovno stvaralaštvo sadrži osobine slične umjetnosti odraslih, kao što su korištenje istih likovnih elemenata, estetskih načela i tehnika. Razlika leži u tome što djeca te sadržaje prikazuju na svoj specifičan, dječji način.

3. VAŽNOST LIKOVNOG IZRAŽAVANJA ZA SVEUKUPNI RAZVOJ DJETETA

Likovno izražavanje igra ključnu ulogu u sveukupnom razvoju djeteta, obuhvaćajući kognitivni, emocionalni, socijalni i motorički razvoj. Kroz likovne aktivnosti djeca istražuju svijet oko sebe, razvijaju kreativnost i stječu različite vještine koje su važne za njihov rast i razvoj (Grgurić i Jakubin, 1996).

Kunstek (1999) naglašava da se duboko razumijevanje i pravo znanje postižu kroz aktivnosti ruku i svijesti. Kroz likovne aktivnosti, djeca mogu iskusiti širok spektar doživljaja koji potiču njihov kognitivni razvoj. Raznovrsne likovne aktivnosti kod djece produžuju koncentraciju, uče ih organizaciji, slijedu i planiranju, obogaćuju njihov rječnik te im pomažu razumjeti boje, linije, oblike i kompoziciju, kao i uzročno-posljedične veze.

Prema Šarančić (2014) likovno stvaralaštvo uvelike može ostaviti pozitivan utjecaj na dobrobit čovjeka. Smatra se da likovne aktivnosti utječu na fiziologiju čovjeka, posebice na imunološki i živčani sustav. „Umjetnost omogućuje razvoj sposobnosti sagledavanja s različitih perspektiva i procjenjivanje iz različitih gledišta. Na taj način potiče se razvoj kreativnog,

divergentnog i kritičkog mišljenja. Takvo mišljenje daje originalna rješenja i omogućuje fleksibilno traženje, za razliku od konvergentnog mišljenja koje dovodi do očekivanih i predvidljivih rješenja“ (Šarančić, 2014, str. 97).

Balić Šimrak i sur. (2011) naglašavaju važnost integriranja likovne umjetnosti u cjelokupni razvoj djeteta, ističući kako umjetničke aktivnosti ne samo da potiču kreativnost, već i doprinose razvoju kognitivnih, emocionalnih i socijalnih vještina. Autori također ističu važnost stvaranja poticajnog okruženja koje djeci omogućuje slobodno izražavanje kroz razne likovne materijale i tehnike.

Kroz likovne aktivnosti dijete koristi simbolički jezik kojim može izraziti svoje potrebe, želje, ideje i spoznaje o svijetu. Poticanje komunikacije sa sobom, odraslima i drugom djecom putem likovnih aktivnosti doprinosi razvoju sposobnosti kreativnog rješavanja različitih problema (Slunjski, 2013).

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) naglašava važnost poticanja dječjeg kreativnog izražavanja i estetskog razvoja. Kurikulum predviđa stvaranje poticajnog okruženja koje omogućuje djeci slobodan pristup raznovrsnim materijalima i tehnikama, čime se potiče istraživanje, eksperimentiranje i razvoj likovnih vještina. Kroz likovne aktivnosti djeca razvijaju svoju maštu, motoriku, samopouzdanje i sposobnost komunikacije. Naglasak je na individualnom pristupu i poštivanju dječjih interesa i izražajnih mogućnosti, te integraciji likovnosti s ostalim područjima učenja i razvoja.

Nadalje, odgojitelj potiče, prati i analizira razvoj likovnog izraza predškolskog djeteta kroz četiri ključna aspekta: tjelesni, kognitivni, socio-emocionalni i komunikacijski razvoj. Tijekom predškolskog razdoblja, likovne aktivnosti omogućuju djeci da izraze svoje misli i osjećaje, razvijaju koordinaciju i fine motoričke vještine, poboljšavaju socijalne vještine kroz suradnju i dijeljenje, te jačaju emocionalnu inteligenciju. Vizualna komunikacija također igra značajnu ulogu u ovom procesu, omogućujući djeci da prenesu ideje i doživljaje kroz umjetnički izraz (Herceg i sur., 2010).

3.1. Tjelesni, psihomotorni i zdravstveni razvoj

U likovnosti se djecu potiče na aktivnosti koje doprinose preciznosti, razvoju koordinacije oko-ruka i motorike prstiju, a aktivnosti koje iste potiču su izrezivanje različitih oblika sa

škarama, kidanje papira, lijepljenje papira, modeliranje raznovrsnih predmeta i slično (Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece, 1991).

Također, prema Herceg i sur. (2010) bitno je da se u likovnim aktivnostima koriste tehnike i materijali prikladni dječjoj dobi i određenoj situaciji. Uporabom raznolikih likovnih materijala kod djece se potiču spretnost i preciznost te mišićno-zglobna osjetljivost. Multisenzorne aktivnosti imaju puno prednosti, uočavaju se razlike među kvalitetom i intenzitetom osjeta te ujedno dolazi do nastanka senzorne integracije. Osim toga, likovne aktivnosti djecu mogu poticati na održavanje higijene (pranje ruku poslije aktivnosti), stvaranje dobrih navika (pranje i čišćenje radnog mjesta) te samostalnosti (briga za sebe i svoje stvari).

3.2.Socio-emocionalni razvoj

Prema Herceg i sur. (2010), socio-emocionalni razvoj djece uključuje razvoj socijalnih vještina i emocionalne inteligencije. Kroz likovne aktivnosti, djeca uče izražavati svoje emocije, razvijaju empatiju i ostvaruju interakcije s vršnjacima. Djeca imaju potrebu za blizinom drugog djeteta, za komunikacijom, za uvažavanjem, a sve to vodi ka socijalnom razvoju. U tom svjetlu, djeca se u ranoj dobi trebaju osposobljavati za samoevaluacijske pristupe jer upravo oni vode djecu prema osobnom rastu i razvoju. Likovne aktivnosti omogućuju djeci da prepoznaju i reguliraju svoje emocije, dok istovremeno razvijaju sposobnost suradnje, dijeljenja i razumijevanja osjećaja drugih. Ovaj proces pridonosi izgradnji samopouzdanja i pozitivne slike o sebi, što je ključno za zdrav socio-emocionalni razvoj. K tomu, dok djeca samostalno pripremaju materijale, samostalno ih koriste, izrađuju jednostavne predmete, u njima se bude osjećaj uspješnosti i neovisnosti.

3.3.Spoznajni razvoj

Spoznajni razvoj djece kroz likovne aktivnosti obuhvaća nekoliko ključnih aspekata. Djeca razvijaju percepciju i opažanje, prepoznajući boje, oblike i teksture, što im pomaže u boljem razumijevanju vizualnog svijeta. Isto tako razvijaju sposobnost prepoznavanja različitih kretnji (pravocrtno, kružno, linijski), sposobnost spoznavanja vremena, dolaze do novih spoznaja o sebi i drugima. Djeca tijekom likovnog stvaralaštva upoznaju prirodne materijale te

razlikuju materijalna i duhovna dobra. Kroz kreativno izražavanje, djeca poboljšavaju svoje kreativno razmišljanje, istražujući i stvarajući nove ideje. Likovne aktivnosti također potiču kognitivnu fleksibilnost, jer djeca uče prilagođavati svoje planove i pristupe različitim situacijama, razvijajući sposobnost fleksibilnog razmišljanja i prilagodljivosti. Ovi aspekti zajedno doprinose cjelokupnom kognitivnom razvoju djece, omogućujući im bolje razumijevanje svijeta oko sebe i razvijanje ključnih vještina za daljnje obrazovanje i osobni rast (Herceg i sur. 2010).

3.4. Komunikacijski razvoj

Komunikacijski razvoj djece kroz likovne aktivnosti obuhvaća razvoj sposobnosti izražavanja i razumijevanja kroz vizualne medije. Djeca uče koristiti boje, oblike i kompozicije kao sredstva za komunikaciju svojih misli, osjećaja i ideja. Ovaj proces ne samo da potiče njihovu kreativnost, već im također omogućuje da razviju sposobnosti interpretacije i analize vizualnih informacija. Tijekom likovnog izražavanja, djeca bogate rječnik, znaju prepoznati osnovne likovne elemente i kombinirati ih u novu cjelinu, koriste likovne tehnike i likovni jezik za izražavanje svojih misli i osjećaja. Kroz interakciju s vršnjacima i odgajateljima tijekom likovnih aktivnosti, djeca usvajaju važne komunikacijske vještine, uključujući verbalnu i neverbalnu komunikaciju. Osim toga, djeca razvijaju sposobnost likovno-kreativnog mišljenja, sposobnost likovnog izražavanja, sposobnost uviđanja estetski vrijednih sadržaja te sposobnost uočavanja vizualnih poticaja. Ovaj oblik razvoja važan je za njihovo opće razumijevanje i izražavanje te doprinosi njihovom ukupnom kognitivnom i socijalnom razvoju (Herceg i sur. 2010).

4. LIKOVNI RAZVOJ DJETETA

Prema Herceg i sur. (2010), likovni razvoj djeteta odvija se kroz više faza, svaka karakterizirana specifičnim izražajnim i tehničkim sposobnostima. U ranoj dobi, djeca počinju istraživati osnovne likovne elemente poput linija, boja i oblika, često koristeći jednostavne tehnike poput šaranja. Kako rastu, razvijaju finije motoričke vještine i postaju sposobna za složenije izraze, što im omogućuje stvaranje detaljnijih i realističnijih prikaza. Kroz likovne aktivnosti djeca ne samo da poboljšavaju svoje tehničke vještine već i razvijaju kreativno

mišljenje, percepciju i emocionalnu izražajnost. Rad s različitim materijalima i tehnikama također potiče njihovu sposobnost rješavanja problema i inovativnost. U tom procesu, ključnu ulogu igraju odgojitelji, pružajući podršku i usmjeravajući djecu da istražuju i razvijaju svoje likovne sposobnosti na najoptimalniji način.

4.1. Faza šaranja

Faza šaranja je prva faza likovnog razvoja kod djece, koja se obično javlja u dobi od 1,5 do 3,5 godine. U ovoj fazi, djeca koriste jednostavne pokrete ruku kako bi stvorila linije i oblike na papiru, često bez jasne namjere ili značenja. Ovi prvi pokušaji šaranja važni su za razvoj fine motorike i koordinacije ruka-oko. U početku su to uglavnom pokreti iz zglobova ramena i lakta koji rezultiraju jednostavnim crtama, a poslije crtanjem iz zglobova šake i prstiju dolazi do manjih kružnih crta. Pojava krugova u ovoj fazi ukazuje na prve korake do konkretizacije prikaza kuće, sunca, čovjeka, auta i dr. Ono što je bitno jest da djeca imaju odgovarajući materijal, a to su u ovom razdoblju meki grafički materijali poput olovke, pastela i krede. Šaranja omogućava djeci istraživanje prostora i materijala, pružajući im osnovu za kasniji razvoj složenijih likovnih vještina i izražavanja. Kroz ove aktivnosti, djeca počinju razumijevati uzročno-posljedične veze između svojih pokreta i tragova koje ostavljaju na papiru. Ova faza također igra ključnu ulogu u razvoju samopouzdanja, jer djeca uče kontrolirati svoje pokrete i počinju se izražavati kroz likovnu umjetnost (Herceg i sur., 2010).

Slika 1. Faza šaranja

Slika 2. Faza šaranja, drugi dio

4.2.Faza sheme

Faza sheme u likovnom razvoju djece javlja se otprilike između 3 god. i 6 mj. te traje do 5. godine života. Tijekom ove faze, djeca počinju stvarati prepoznatljive i konzistentne oblike i figure s bazičnim elementima u svojim crtežima (npr. glavonošci). Počinju koristiti osnovne sheme za prikazivanje ljudi, kuća, drveća i drugih objekata iz njihove okoline. Ove sheme su jednostavne, ali postaju sve složenije kako djeca razvijaju svoju sposobnost opažanja i finu motoriku. U ovoj fazi, crteži često odražavaju dječje razumijevanje svijeta i njihovu interpretaciju stvarnosti, kombinirajući maštu i stvarne elemente. Nerijetko se u dječjim radovima prikazuju ljudi i to na način da je lice obvezno prikazano, dok su udovi bez oblika tijela. To se događa zato što djeca prikazuju one detalje koji su njima bitni, detalje koje oni zamjećuju. Nadalje, djecu u ovoj fazi karakterizira pokušaj prikazivanja poznatih objekata na prepoznatljiv način, koristeći osnovne oblike kao što su krugovi i pravokutnici. Na primjer, osoba može biti prikazana kao krug (glava) s linijama (tijelo i udovi). Tijekom vremena, ove sheme postaju detaljnije i realističnije, s dodatkom karakteristika kao što su oči, nos, usta i kosa na glavama ljudi. Ova faza je ključna za daljnji razvoj likovnih vještina jer djeca počinju razumijevati koncepte proporcija, prostora i odnosa između različitih elemenata u svojim crtežima (Herceg i sur., 2010).

4.3.Faza razvijene sheme

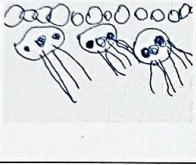

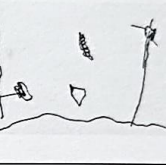

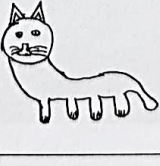

Ova faza u likovnom razvoju djece obično se javlja između 5. i 8. godine života. U ovoj fazi, djeca počinju stvarati složenije i detaljnije crteže koji su realističniji i dosljedniji u prikazu. Sheme koje su ranije koristili postaju sofisticiranije, s dodatkom detalja i boljim proporcijama. Djeca počinju razumijevati perspektivu i prostor, te stvaraju slike koje bolje odražavaju stvarni svijet. Pojavljuju se nove teme crteža poput igre loptom, ležanje u krevetu, prikaz kućnih poslova, scena iz prirode i dr. U ovoj fazi djeca prikazuju ljudski pokret što zna biti izrazito zanimljivo na crtežima. Iz takvih radova se vidi domišljatost i kreativnost djece. Likovni radovi postaju organiziraniji, a djeca koriste različite tehnike i materijale kako bi poboljšala svoje umjetničke izraze. Razvijene sheme uključuju prepoznavanje različitih elemenata i njihovo međusobno povezivanje na logičan način. Na primjer, djeca u ovoj fazi počinju dodavati detalje poput izraza lica, odjeće, nakita, ukrasa i okoline kako bi njihovi crteži bili realističniji. Također, počinju koristiti osnovne principe perspektive, poput preklapanja objekata i varijacija u veličini kako bi prikazali dubinu (Herceg i sur., 2010).

4.4.Faza oblika i pojava

Prema Herceg i sur. (2010), faza oblika i pojava u likovnom razvoju djece obično se javlja između 8. i 10. godine života. U ovoj fazi, djeca razvijaju sposobnost preciznijeg prikazivanja oblika i pojava iz svoje okoline. Njihovi crteži postaju detaljniji i realističniji, s naglaskom na proporcije, perspektivu i međusobne odnose između objekata. Djeca počinju koristiti različite tehnike teksturiranja i bojenja kako bi dodala dubinu i volumen svojim radovima. Oni također postaju svjesniji svjetla i sjene, te kako ih koristiti za stvaranje trodimenzionalnog efekta na dvodimenzionalnoj površini. Kroz ovu fazu, djeca pokazuju veću sposobnost analize i interpretacije vizualnih informacija, što im omogućuje da bolje razumiju i reproduciraju složene scene i kompozicije. Osim tehničkih vještina, djeca razvijaju i kritičko mišljenje o svojem radu i radu drugih, te su sposobna pružiti i primiti konstruktivne povratne informacije.

Slika 3. Likovni razvoj predškolskog djeteta

Izvor Herceg i sur., 2010, str. 58

uzrast/god. i mj.	čovjek	mačka	cvijet	stablo
0,6 - 1,5				
1,6 - 2,5				
2,6 - 3,5				
3,6 - 4,5				
4,6 - 5,5				
5,6 - 6,5				
6,6 - 7,5				

Slika 4. Likovni razvoj predškolskoga djeteta, drugi dio

Izvor: Herceg i sur., 2010, str. 59

ptica	kuća	auto	stol	prostor

5. KAKO NJEGOVATI I RAZVIJATI LIKOVNOST KOD DJECE

Kada Balić Šimrak (2010) govori o radu s djecom predškolske dobi, spominje pet različitih načina rada, a to su: osiguravanje adekvatnog prostora i dovoljno vremena za likovne aktivnosti, uvažavanje djetetovog autentičnog likovnog izraza sukladno dobi djeteta, dostupnost raznovrsnih likovnih materijala i tehnika, omogućiti svakom djetetu usvajanje specifičnih likovnih vještina te zblizavanje djeteta s umjetnošću pomoću slikovnica te odlazaka u muzeje i galerije. Ono što autorica smatra izrazito bitnim jest uključenost odgojitelja u sam proces, uzimajući u obzir djetetovu slobodu izražavanja, individualnost i autonomnost. Također, odgojitelji bi trebali poticati i jačati djetetovo samopouzdanje kroz likovne aktivnosti jer je djeci potreban „vjetar u leđa“ kako bi se u punoj slobodi likovno izražavalo te će produkt toga biti originalni i jedinstveni radovi.

5.1.Uloga odgojitelja kod stvaralaštva djeteta

Prema Herceg i suradnicima (2010), uloga odgojitelja u stvaralaštvu djece je višestruka i značajna. Odgojitelji stvaraju poticajno okruženje koje omogućuje djeci slobodno istraživanje i izražavanje kroz umjetnost. Oni osiguravaju raznolike materijale i tehnike te pružaju podršku i ohrabrenje. Odgojitelji pomažu djeci razviti samopouzdanje u vlastite kreativne sposobnosti i potiču ih na kritičko razmišljanje. Također, važna je njihova uloga u pružanju povratnih informacija i usmjeravanju djece prema daljnjem razvoju njihovih umjetničkih vještina i ideja. Odgojitelji bi u svom radu s djecom trebali koristiti zadatke koji će djecu potaknuti na samostalnost i postupno izgrađivanje likovne kreativnosti. Dječja individualnost razvija se kroz likovne aktivnosti u kojima dijete samostalno odabire tehniku i temu. S druge strane, postoje i aktivnosti koje planiraju odgojitelji, prilagođene ciljevima i zadacima prema planu i programu skupine (Balić Šimrak, 2010).

Svaki kompetentan odgojitelj bi u svom radu trebao smisliti aktivnosti koje djecu potiču na razmišljanje i razvijanje kreativnosti. Djecu bi trebao poticati da samostalno dolaze do novih ideja, da slobodno komuniciraju sa svojim vršnjacima kroz likovnost te prihvaćaju i cijene tuđe prijedloge i ideje. Odgojitelj koji vidi izrazitu zainteresiranost za likovnost trebao bi djeci omogućiti nove raznolike materijale i poticati rad s novim tehnikama, ohrabrivati djecu da dođu do likovnih rješenja. Nadalje, pri odabiru poticaja odgojitelj treba voditi brigu o likovnim

tehnikama i materijalima koji se koriste u aktivnostima kako bi bili prikladni dobi odgojne skupine i zadacima odabranog likovnog područja. Isto tako, da bi odgojitelj mogao djecu stimulirati i razvijati njihove likovne sposobnosti, sam mora dobro baratati likovnim tehnikama i likovnim jezikom (Grgurić i Jakubin, 1996).

Dječja individualnost razvija se kroz likovne aktivnosti u kojima dijete samostalno odabire tehniku i temu. S druge strane, postoje i aktivnosti koje planiraju odgojitelji, prilagođene ciljevima i zadacima prema planu i programu skupine (Balić Šimrak, 2010).

Odgojitelji mogu kreirati kvalitetne nove aktivnosti promatrajući djecu u njihovim aktivnostima i otkrivajući njihove sposobnosti i interese. Aktivnosti ne bi trebale biti oblikovane kao upute, već postavljene kao izazovi koji potiču daljnje istraživanje. Davanje specifičnih oblika i uputa kako nešto obojiti, nacrtati ili oblikovati može izgledati kao dovršavanje tuđih ideja, što ograničava dječju kreativnost i njihov kreativni razvoj te individualnost (Novaković, 2015).

Prema Herceg i sur. (2010), odgojitelj koji želi djecu upoznati s likovnom umjetnošću treba im prikazati cjelokupnu složenost tog fenomena. To znači da djeci postupno treba objasniti sve elemente i aspekte likovne umjetnosti na način prilagođen njihovoj dobi. Nije dovoljno svesti umjetničko djelo samo na njegov motiv niti objašnjavati samo likovni jezik, zanemarujući kreativne sposobnosti i metode oblikovanja umjetnika. Potrebno je uravnoteženo pristupiti svim aspektima likovne umjetnosti kako bi djeca stekla cjelovit uvid.

6. VJERSKI ODGOJ DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Identitet vjerskog odgoja prema Amabilis Jurić (2023) temelji se na cjelovitom pristupu koji obuhvaća duhovni, moralni, emocionalni, socijalni i intelektualni razvoj djece. Njezin pristup naglašava važnost integriranja vjerskih vrijednosti u svakodnevni život i aktivnosti djece predškolske dobi. Nekoliko ključnih aspekata identiteta vjerskog odgoja prema njezinom pristupu obuhvaćaju holistički pristup, integracija vjere u svakodnevni život, aktivno sudjelovanje djece, osjetilna iskustva i kreativnost, povezanost s prirodom te moralne i etičke vrijednosti. Kroz raznolike aktivnosti koje uključuju molitvu, priče, kreativnost, prirodu i zajedništvo, djeca uče prepoznavati prisutnost Boga u svom životu i razvijaju temeljne kršćanske vrijednosti.

Prema Philipps (1999), Maria Montessori je podijelila život svake osobe od rođenja do 18. godine u tri glavna razdoblja: od rođenja do 6. godine, od 6. do 12. godine, i od 12. do 18. godine. Svako od tih razdoblja dalje je podijelila na dva manja podrazdoblja. Unutar ovog okvira, predškolsko doba djeteta obuhvaća razdoblja od rođenja do treće godine, te od treće do šeste godine života. Prva faza, od rođenja do treće godine, nazvana je razdobljem prilagodbe. Tijekom ovog razdoblja, sve što okružuje dijete oblikuje njegov um, koji Montessori naziva "upijajućim umom". Ovaj um funkcionira nesvjesno i ima stvaralačku snagu, upijajući dojmove iz okoline poput spužve, bez odabira i bez prestanka. Montessori naglašava da novorođenčad već ima psihički i duhovni život, koji počinje još prije rođenja, dok je dijete u majčinoj utrobi. Ova činjenica često se zanemaruje od strane odraslih, koji ponekad gledaju na novorođenče kao na biće bez duše. U razdoblju od treće do šeste godine života, dijete još uvijek ima "upijajući um," ali počinje bolje razlikovati dojmove i postaje sve svjesnije. Odrasle osobe mogu putem govora direktno doprijeti do djetetovog uma. Tijekom ovog perioda, razvijaju se djetetovo razumijevanje i volja.

6.1. Doprinos vjerskog odgoja razvoju djetetove osobnosti

Amabilis Jurić (2023) naglašava da se identitet djeteta u vjerskom odgoju temelji na priznavanju njegove vrijednosti kao osobe koja ima božansko porijeklo i urođeno dostojanstvo. Dijete se smatra bićem koje nosi Božji pečat, i stoga zaslužuje poštovanje i brigu od najranije dobi.

Nadalje, autorica spominje A. Hoblaja, koji smatra da se svaki detaljniji odgovor na navedena pitanja treba tražiti promatranjem djeteta. Na taj način, dijete može samo pokazati doprinosi li religiozna ili duhovna dimenzija razvoju svih ostalih aspekata njegove osobnosti. Tijekom pažljivih promatranja djece na reprezentativnim uzorcima, promatrači su otkrili da predškolska djeca imaju spontanu religioznost kao duboku ljudsku potrebu i sposobnost. Rezultati sustavnog promatranja dječjih reakcija na religiozne sadržaje mogu se sažeti u tri ključna zaključka:

- u djetetu se javlja potreba za religioznim sadržajima te čvrsta želja da ostanu u okviru navedenih sadržaja tijekom svojih samostalnih aktivnosti
- u interakciji s religioznim sadržajima, djeca doživljavaju dubok osjećaj spokoja, radosti, mira i zanos

- bliskost sa religioznim sadržajima, kao da su oduvijek bili dio njih (nije rezultat učenja, već nešto vitalno), čini se kao da religiozni odgoj djetetu pruža nešto što se duboko slaže s njegovom potrebom za skladnim razvojem kao osobe (Amabilis Jurić, 2023).

Prema Amabilis Jurić (2023), religiozni odgoj ima mnoge prednosti za cjelokupni razvoj djece. Shodno tome, ističe sedam osnovnih razloga dobrobiti religioznog odgoja:

1. Religiozni odgoj pomaže djeci u razvoju povjerenja

Psihologija nam pokazuje da je jedna od ključnih zadaća psihičkog i socijalnog razvoja u ranoj dobi to da dijete razvije povjerenje prema svijetu oko sebe. Glavni fokus je, naravno, na ljudima s kojima dijete živi i raste, ali također i na predmetima i okruženju koje dijete istražuje.

2. Religiozni odgoj jača otpornost djece u teškim situacijama

O otpornosti se danas mnogo raspravlja u kontekstu odgoja i obrazovanja. Ovo zanimanje proizlazi iz zapažanja da djeca različito reagiraju na stresne situacije u životu. Dok neka djeca budu trajno oslabljena i traumatizirana stresnim događajima, druga iz njih izlaze gotovo nepovrijeđena. Na primjer, djeca čiji se roditelji razvode mogu doživjeti emocionalne poteškoće i gubitak socijalnih vještina, dok druga mogu osjetiti olakšanje zbog kraja konfliktnog obiteljskog okruženja. Vjera djeci pruža stabilnost i osjećaj smisla u njihovim životima.

3. Religiozni odgoj pomaže djeci doživjeti osjećaj smisla

Pitanje ima li svijet i naš život smisla ili je sve besmisleno, često je otvoreno za raspravu. Biblija pruža pozitivan pogled koji je koristan za razvoj djece i ljudski život u cjelini: ona vidi svijet kao Božje djelo, što mu daje značenje koje nadilazi naše osobne živote. Prema vjeri, ljudski život nije puka slučajnost, već Božja volja za svakog pojedinca. To je značenje izjave da je Bog stvorio čovjeka (usp. Postanak 1, 26-27).

4. Religiozni odgoj podržava obrazovanje utemeljeno na vrijednostima

Religija nije samo sredstvo za uspostavljanje vrijednosti, ali značajno pridonosi njihovom oblikovanju i pruža djeci orijentaciju za njihovo ponašanje. Mnogi roditelji smatraju da je ova

usmjeravajuća snaga vjere najvažniji aspekt religioznog odgoja, posebno u svijetu gdje postaje sve teže odlučivati se za prave vrijednosti.

5. Religiozni odgoj doprinosi jačanju djetetovog samopouzdanja

Mnogima bi moglo biti iznenađujuće povezivati vjerski odgoj s jačanjem ega i zdravim samopouzdanjem. U prošlosti se religiozni odgoj često povezivao s inferiornošću, povučenosti i pretjeranom žrtvom. Danas se takvi stavovi teško prenose i nisu preporučeni u kršćanstvu. Umjesto toga, središte vjerskog obrazovanja trebalo bi biti ohrabrenje. Ohrabrenje dolazi iz spoznaje da su djeca, mladi i odrasli bezuvjetno prihvaćeni od Boga. Ovo prepoznavanje jača djetetov ego, čiji razvoj, prema pedagoškim i psihološkim stajalištima, ovisi o priznanju drugih. Dijete može razviti zdrav ego samo ako je cijenjeno od drugih.

6. Religiozni odgoj pruža djetetu pristup specifičnom obogaćenju jezika i svjetonazora

Kada govorimo o vezi između vjere i jedinstvenih jezičnih i slikovnih oblika izražavanja, prepoznamo dva važna pristupa: religija se oslanja na specifične oblike izražavanja koji odgovaraju njenom posebnom sadržaju, a religijske tradicije otvaraju vrata ovom svijetu jezika i slika. Ovi pristupi su posebno važni u religioznom odgoju djece. Naravno, ovdje mislimo na biblijske priče i tekstove, kao i na povijest umjetnosti koja obiluje religijskim referencama, posebno u crkvenoj umjetnosti, ali i u eksplicitno religioznim prikazima.

7. Religiozni odgoj omogućava djeci doživljaj zajedništva

Kroz povijest čovječanstva rijetko se događa da netko vjeruje potpuno sam. Ljudi se obično okupljaju u vjerske zajednice jer žele svoju vjeru dijeliti i zajednički je živjeti i slaviti. U tom kontekstu, susret s vjerskim tradicijama uvijek pruža priliku za zajedničku vjeru i osjećaj pripadnosti zajednici, što uključuje i djecu koja se već tada osjećaju dijelom te zajednice.

7. POVEZANOST LIKOVNE UMJETNOSTI I VJERSKOG ODGOJA

Integracija likovnih aktivnosti u vjerskim vrtićima može biti bogata i inspirativna za djecu, omogućujući im da kroz kreativni proces istražuju i produbljuju svoje razumijevanje vjere. Korištenjem likovno-umjetničkih djela u vjerskim vrtićima, kod djece se razvija osjetljivost za umjetnički doživljaj svijeta. Promišljanja koja se razvijaju kroz povezivanje sadržaja likovne umjetnosti i duhovnosti obuhvaćaju estetsku i etičku dimenziju. Umjetnička djela u vjeronaučnoj nastavi pružaju učenicima uvid u bogatstvo ljudske kulture, a istovremeno omogućuju djeci i mladima da razumiju kulturu kroz prizmu vjere, što im pomaže shvatiti važnost kršćanske kulture u njihovom vremenu. Kroz povijest, umjetnost je bila ključan faktor u poučavanju vjerskih sadržaja. Još od srednjeg vijeka, likovni i glazbeni izrazi njegovani su u vjerskim školama kao dio vjerskih obreda. Glazba, poezija i arhitektura, kroz dekoraciju crkvenih objekata i simboliku vjerskih obreda, služile su religijskom nauku. Cijela povijest likovne umjetnosti, od ranokršćanskog razdoblja do 19. stoljeća, većinom je prožeta religijskim sadržajem, što olakšava i opravdava njihovu primjenu u nastavi vjeronauka (Kuščević i Brajčić, 2020).

Arhitektura, skulptura i slikarstvo - sastoje se iz dvaju elemenata: iz materijalnog bića i iz spiritualnog bića koje oživotvoruje. Materijalno biće je vidljivo, spiritualno je nevidljivo, dakle, posve suprotno prvom. Predmet ove vrste za nas postoji tek onda kad se ova dva elementa preklope, jer kolikogod da materija postoji uistinu, ona ne postoji kao građevina, kip, slika itd., prije nego što ju onaj suprotni element preklopi, oplodi, kao što uistinu postoji duhovno djelo u duši gdje se je rodilo, ali ne postoji za druge oči prije nego što se spoji s materijom (Kečkemet, 1970, str. 125).

Još od antike, kreativnost se smatrala božjim darom ili božanskim nadahnućem koje donosi kreativne ideje. Takva tumačenja zadržala su se kroz povijest sve do 20. stoljeća, kada su kreativnost često objašnjavali kao rezultat više sile ili univerzalnog principa (Pečjak, 2006).

Nadalje, Sanko Rabar (2008) tvrdi da postoji duhovna umjetnost koja je meditativna, religiozna, kontemplativna, mistična ili metafizička. Umjetničko stvaralaštvo je svakodnevno otkrivanje vlastita puta, umjetnost svaki put iznova započinje s riskantnim i misterioznim ishodom, baš kao i vjera. Kada se umjetnost i vjera posmatraju, imaju mnogo toga zajedničkoga. I umjetnost i vjeru karakterizira darivanje. Čovjek koji ima dar, dariva ljude oko sebe s onim čime je i sam darovan, ne zadržavajući svoje talente za sebe nesebično ih dijeli na dobrobit cijelog društva. U umjetnosti vrijedi pravilo slobode od navezanosti: kada je čovjek slobodan

od materijalnog svijeta, lakše stvara pravu umjetnost. Ako je previše vezan za svakodnevne, trivijalne stvari koje nemaju dublju vrijednost ili transcendenciju, njegova umjetnost počinje skretati prema kiču. Isti princip slobode od vezanosti primjenjuje se i na religiju, koji je prisutan u svim velikim i osnovnim religijama. I religija i umjetnost neizmjerne su bogatstva.

„Umjetnost može bez vjere, ali vjera ne može bez umjetnosti i u tome je jedna od njezinih prednosti; ona, naime, treba sadržavati umjetnost. Promotrimo euharistijsko slavlje, koliko u njemu ima umjetničkoga! Od same crkvene zgrade, kipova i slika, od glazbe i pjesama do umjetnosti čitanja i propovijedi.“ (Sanko Rabar, 2008, str. 106)

7.1. Bogatstvo crkvene umjetnosti kroz povijest

Likovnost i religija imaju duboku i kompleksnu povezanost koja se proteže kroz povijest, različite kulture i civilizacije. Vizualna umjetnost od samih početaka igra ključnu ulogu u izražavanju i širenju religijskih ideja, simbola i priča. Prema Janson (2013), kršćanska umjetnost, od svojih skromnih početaka u rimskim katakombama do raskošnih katedrala i suvremenih sakralnih objekata, odražava bogatstvo i raznolikost kršćanske vjere kroz stoljeća. Njena povijest nije samo priča o umjetničkim stilovima i tehnikama, već i duboki odraz religioznih uvjerenja, teoloških promjena i kulturnih utjecaja. Svaka era, od ranokršćanske umjetnosti do moderne, nudi jedinstveni uvid u način na koji su ljudi kroz povijest izražavali svoje duhovne i vjerske ideale.

Ranokršćanska umjetnost obuhvaća razdoblje od 3. do 6. stoljeća, razvijajući se tijekom kasne antike i rane srednjovjekovne Europe. Ova umjetnost nastaje u kontekstu transformacije Rimskog Carstva i širenja kršćanstva. Počeci ranokršćanske umjetnosti mogu se vidjeti u katakombama, gdje su kršćani stvarali jednostavne, ali simboličke prikaze vjerskih tema kao što su Dobri Pastir i ribe, koristeći stilove i tehnike preuzete iz rimskog slikarstva i skulpture. Nakon što je Konstantin Veliki legalizirao kršćanstvo, nastaju velike bazilike koje postaju centri liturgijskog života. U tim bazilikama, mozaici, freske i reljefi koriste se za ukrašavanje interijera, prikazujući biblijske scene i svetce. Umjetnost ranokršćanskog razdoblja karakterizira stilizacija i simbolizam, koji naglašavaju duhovne poruke i teološke ideje, često koristeći jednostavne oblike i jasne linije kako bi prenijeli univerzalne istine vjere (Janson, 2013).

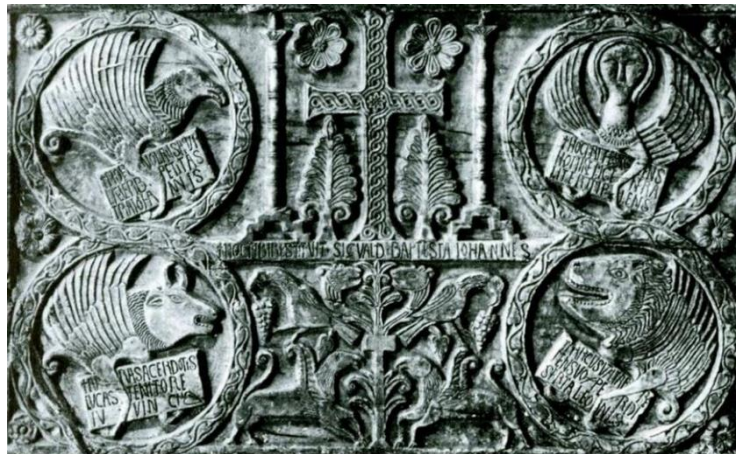
Slika 5. Oslikani strop, 4.st. Katakombe sv. Petra i sv. Marcelina, Rim

Bizantska umjetnost, prema Janson (2013), karakterizirana je bogatstvom mozaika, ikona i arhitektonskih djela koja su izražavala duboku religioznost i mističnost. Njeni umjetnici koristili su zlatne podloge i živopisne boje kako bi stvorili nadrealne i duhovne prikaze svetaca i biblijskih scena. Glavna obilježja uključuju monumentalne crkve poput Aja Sofije u Konstantinopolu, čija kupola i unutrašnji ukrasi predstavljaju vrhunac bizantske arhitekture. Umjetnost ovog razdoblja imala je snažan utjecaj na kasniju europsku umjetnost, a njeni ostaci i dalje utječu na kršćansku umjetnost i arhitekturu diljem svijeta.

Slika 6. Unutrašnjost crkve sv. Marka, Venecija

Umjetnost ranog srednjeg vijeka, prema Janson (2013), obilježena je sinkretizmom rimske, germanske, keltske i kršćanske tradicije, stvarajući jedinstvene stilove vidljive u arhitekturi, skulpturi, i iluminiranim rukopisima. Arhitektura ovog razdoblja uključuje jednostavne, masivne građevine poput ranokršćanskih bazilika i karolinških crkava, često ukrašenih reljefima i skulpturama s religijskim motivima. Iluminirani rukopisi, poput keltske knjige, kombiniraju složene geometrijske uzorke i stilizirane figure s vibrantnim bojama, čime prenose sakralne tekstove i kršćanske poruke. Metalni radovi, posebno iz karolinškog i otonskog razdoblja, pokazivali su izuzetnu vještinu u izradi predmeta za liturgijsku upotrebu, uključujući relikvijare i oltarne križeve. Ovaj period umjetnosti postavlja temelje za kasniju romaničku i gotičku umjetnost, s naglaskom na simbolizmu i duhovnosti.

Slika 7. Krstionica katedrale u Cividaleu, Italija

Prema Janson (2013) romanička umjetnost obuhvaća razdoblje od 11. do sredine 12. stoljeća i odlikuje se monumentalnom arhitekturom, skulpturom i slikarstvom koje su se razvijale diljem zapadne Europe. Karakteristike romaničke arhitekture uključuju masivne kamene zgrade s debelim zidovima, polukružnim lukovima, valjkastim svodovima i impresivnim zvoncima. Crkve i katedrale ovog razdoblja često su bile ukrašene složenim skulpturalnim reljefima na portalima, kapitelima i nadvratnicima, koji su prikazivali biblijske scene, svetce i fantastična bića, služeći kao vizualna Biblija za nepismeno stanovništvo. Romaničko slikarstvo obuhvaća freske i iluminirane rukopise s naglaskom na simbolizam i stilizaciju, te često koristi živopisne boje i geometrijske uzorke. Romanička umjetnost odražava vjersku pobožnost srednjovjekovnog društva, ističući temu spasenja i božanske moći, te služi kao sredstvo za obrazovanje i duhovno nadahnuće vjernika.

Slika 8. Krstionica, katedrala i zvonik u Pisi

Nadalje, gotička umjetnost prema Janson (2013) razvila se od sredine 12. stoljeća do 16. stoljeća, predstavljajući značajan pomak u arhitekturi, skulpturi i slikarstvu u zapadnoj Europi. Gotička arhitektura karakterizira visoke, vitke strukture, šiljasti lukovi, rebrasti svodovi i lepezasti svodovi, te prostrani prozori s vitrajima koji stvaraju svjetlosne efekte unutar crkvenih interijera. Katedrale poput Notre-Dame u Parizu i Katedrale u Chartresu prikazuju ovu arhitektonsku inovaciju, s bogato ukrašenim fasadama i detaljnim skulpturama. Gotička skulptura postaje realističnija i emotivnija, prikazujući svetce i biblijske scene s većom pažnjom prema ljudskoj anatomiji i izrazu emocija. U slikarstvu, gotički stil donosi promjene u iluminaciji rukopisa i freskama, s naglaskom na narativne scene i detaljno prikazane likove, često u živopisnim bojama. Vitraji, veliki oslikani prozori, postaju ključan element gotičkih crkava, pričajući biblijske priče kroz svjetlost i boju. Gotička umjetnost reflektira intenzivnu duhovnost i težnju prema nebeskom, a također služi kao simbol društvenog i političkog prestiža crkvenih i svjetovnih moćnika tog vremena.

Slika 9. Notre-Dame, Pariz

Renesansa označava razdoblje kulturnog preporoda koje je trajalo od 14. do 17. stoljeća, i karakterizira ga povratak klasičnim idealima antičke Grčke i Rima. Ovo doba donosi značajne promjene u umjetnosti, književnosti, znanosti i filozofiji, s naglaskom na humanizam, realizam i proporciju. Renesansna umjetnost teži prikazivanju prirodnog svijeta i ljudske figure s većom točnošću i detaljima, koristeći perspektivu, svjetlost i sjenu za stvaranje trodimenzionalnosti. U slikarstvu, umjetnici poput Leonarda da Vinci, Michelangela i Rafaela razvijaju nove tehnike i stilove, stvarajući remek-djela koja i danas zadivljuju svojom ljepotom i tehničkom savršenstvom. Renesansna arhitektura, koju su predvodili arhitekti poput Brunelleschija i Alberti, ponovno otkriva klasične oblike poput kupola, lukova i stupova, kombinirajući ih s inovacijama u dizajnu prostora. Skulptura ovog razdoblja postiže novu razinu realizma i emocionalnog izraza, s radovima poput Michelangelovog "Davida" koji prikazuju idealiziranu ljudsku formu s izuzetnom preciznošću. Renesansa predstavlja zlatno doba umjetnosti koje je postavilo temelje za mnoge buduće stilove i pokrete, istovremeno odražavajući duboke promjene u društvenoj i kulturnoj svijesti Europe (Janson, 2013).

Slika 10. Leonardo da Vinci, Posljednja večera

Barok obuhvaća razdoblje od kraja 16. stoljeća do početka 18. stoljeća i karakterizira ga dinamičnost, dramatičnost i emocionalna intenzivnost u umjetnosti. Barokna arhitektura koristi zaobljene oblike, grandiozne skale i bogatu dekoraciju kako bi stvorila osjećaj pokreta i teatralnosti. Primjeri uključuju crkve poput rimskog Sant'Ivo alla Sapienza i dvorce poput Versaillesa. U slikarstvu, barokni umjetnici kao što su Caravaggio, Peter Paul Rubens i Rembrandt koriste kontraste svjetla i sjene (chiaroscuro) za postizanje dramatičnih efekata i naglašavanje emocionalnog sadržaja scena. Barokne slike često prikazuju religiozne i mitološke

prizore s intenzivnim realizmom i izraženim emocijama, privlačeći promatrača u događaj. Skulptura baroka, koju su definirali umjetnici poput Berninija, odiše pokretom i energijom, s likovima u napetim pozama i bogatom tkaninom koja se čini gotovo živom. Barokna umjetnost služi kao sredstvo za izražavanje crkvenog i kraljevskog autoriteta, istovremeno osvajajući gledatelje svojom vizualnom raskoši i emocionalnom snagom (Janson, 2013).

*Slika 11. Podizanje križa, Peter Paul Rubens,
Katedrala u Antwerpenu*

Općenito govoreći, modernizam u umjetnosti obuhvaća razdoblje koje se proteže od kraja 19. do sredine 20. stoljeća, obilježeno eksperimentiranjem s formom, bojom, i izrazom. Umjetnici su istraživali nove stilove i tehnike kako bi izrazili suvremene ideje i iskustva, često se udaljavajući od tradicionalnih oblika i tema. S druge strane, suvremena kršćanska umjetnost nastavlja tradiciju kršćanskih tema i motiva, ali ih tumači kroz suvremene perspektive i estetiku. Umjetnici često istražuju duhovne i moralne izazove suvremenog društva, pokušavajući pronaći načine kako kršćanske vrijednosti mogu biti relevantne i inspirativne u današnjem pluralističkom i globaliziranom svijetu. Ovi pristupi umjetnosti odražavaju širu društvenu,

kulturnu i duhovnu dinamiku njihovog vremena, istražujući kako umjetnost može poslužiti kao sredstvo za refleksiju, transformaciju i dublje razumijevanje ljudskog iskustva u suvremenom kontekstu (Janson, 2013).

7.2. Kako likovnost može podržati vjerski odgoj

Danas su umjetnička djela svima dostupna, ali samo osoba koja je razvila osjećaj za likovnu umjetnost i ima visoku razinu likovne kulture i iskustva može u potpunosti doživjeti njihovu vrijednost. Takva umjetnička senzibilizacija obogaćuje osobu estetski i duhovno. Glavna svrha umjetničkih djela je razvijanje osjetljivosti za vrijednosti, što vodi do razvoja kvalitetnije osobnosti i poboljšanja kvalitete života. Nadalje, likovna umjetnost prikazuje nečija vjerovanja i ideje, ponekad je integrirana u područja religije ili ideologije, ponekad vraća čovjeka njegovim korijenima, podsjeća ga na opasnost od jednostranog mišljenja te u svim slučajevima koristi vizualne izražajne alate. Procjenjivanje likovnih djela proistječe iz složenosti njihove strukture, koja u sebi obuhvaća mnoge ljudske aktivnosti (Herceg i sur., 2010).

8. TEME I MOTIVI U LIKOVNOSTI

Prema Herceg i sur. (2010), motivi i teme u dječjem likovnom stvaralaštvu odražavaju njihove interese, iskustva i emocionalne doživljaje. Motiv je konkretizacija neke pojedine teme, a pojedini motivi se u likovnosti češće javljaju: portret, autoportret, animalistički motiv, mrtva priroda, interijer, figuralna kompozicija, žanr-scena, krajobraz i drugi. S druge strane, tema se ponaša kao naslov rada, odnosno prikazanog motiva, odnosi se na neke konkretne događaje poput: sportske igre, tržnicu, prizor iz obiteljskog života, izmišljeni grad, neobični cvijet, mrtva priroda (rad po promatranju) i slično. Kada se promatra dječji rad, može se uočiti da oni često biraju motive iz svog neposrednog okruženja, poput obitelji, prijatelja, kućnih ljubimaca, te prirodnih pojava i pejzaža. Teme njihovih radova mogu uključivati svakodnevne aktivnosti, omiljene priče i bajke, kao i fantastične i imaginarne svjetove. Kroz likovno izražavanje, djeca istražuju i interpretiraju svijet oko sebe, izražavajući svoje unutarnje misli i osjećaje.

Motivi i teme u umjetnosti igraju ključnu ulogu u oblikovanju izraza i značenja djela. Motivi su specifični elementi ili slike koje se ponavljaju unutar umjetničkog djela, dok su teme šire ideje ili koncepti koji se istražuju kroz ta djela. Motivi u umjetnosti mogu biti vizualni, simbolični ili narativni. Vizualni motivi uključuju određene oblike, boje, ili kompozicijske elemente koji se ponavljaju. Simbolični motivi koriste slike ili objekte s dubokim značenjima, dok narativni motivi pričaju priče ili predstavljaju specifične događaje. Petrač naglašava da motivi često odražavaju kulturni, povijesni ili osobni kontekst u kojem su stvoreni. Teme u umjetnosti obuhvaćaju šire ideje poput ljubavi, smrti, religije, društvenih pitanja ili ljudskog stanja. Umjetnici koriste teme kako bi istražili složene emocije, ideje i iskustva. Petrač ističe da su teme često univerzalne, prelazeći granice vremena i prostora, te omogućujući gledateljima da se povežu s umjetničkim djelom na dubljoj razini. Autor također napominje da je kombinacija motiva i tema ključna za stvaranje složenih i bogatih umjetničkih djela. Dok motivi pružaju konkretne vizualne ili simbolične elemente, teme pružaju kontekst i dublje značenje. Zajedno, oni omogućuju umjetnicima da izraze svoje ideje i osjećaje te da komuniciraju s publikom na različitim razinama (Petrač, 2015).

8.1. Religiozne teme i motivi

Grgurić i Jakubin (1996) navode da postoje razni motivi koje djeca biraju pri likovnom stvaranju, a neki od njih su: prirodni i načinjeni oblici, prostor, pojave u prirodi, ljudi, životinje, motivi iz književnih djela, motivi iz narodnih običaja, likovni elementi kao motivi, ne-vizualni motivi i ostali. Među navedenim motivima pojedini se ističu, a to su: motivi iz književnih djela koji obuhvaćaju i motive iz biblijskih tekstova. Autori ih dijeli na starozavjetne (Stvaranje svemira, svjetla, mora, čovjeka, motivi iz Abrahamova i Mojsijeva života, Psalmi) i novozavjetne (Isusovo rođenje, klanjanje pastira i kraljeva, ulazak Isusa u Jeruzalem, Posljednja večera, Križni put, Uskrsnuće, Isusova čuda: Svadba u Kani, stišavanje oluje na moru, ozdravljanje bolesnih, Kraljevstvo nebesko kao zrno gorušice i dr.). Osim navedenih, ističu se i motivi iz narodnih običaja i događaja: blagdanski motivi (Božić, Uskrs, proslava sv. Nikole i drugih svetaca, Nedjelja) i motivi iz društvenih i vjerskih događaja (krštenja, pričesti, krizme, vjenčanja, imendani, rođendani, proštenja, fašnik, Majčin dan itd.)

Primjerice, poznate Rembrandtove slike dojmljivo prikazuju prizore iz Starog i Novog zavjeta. Susret s umjetničkim oblicima izražavanja obogaćuje dijete u vlastitim izražajnim

spodobnostima, omogućujući mu da se bavi dimenzijama svog života koje bi inače mogle ostati nerazvijene (Amabilis Jurić, 2023).

Slika 12. Povratak razmetnoga sina

Slika 13. Oluja na Galilejskom moru

9. PRAKTIČNI DIO- PRIMJERI INTEGRACIJE LIKOVNOSTI I VJERSKIH SADRŽAJA

9.1. Aktivnosti vezane uz vjerske blagdane

Slika 14. Uskrs u dječjem vrtiću

Slika 15. Isus s trnovom krunom

Slika 16. Božične jaslice

Slika 17. Božične jaslice- plakat

9.2. Sakralne građevine i spomenici

Slika 18. Katedrala, 6,4 god.

Slika 19. Crkva sv. Marka, 6 god.

Slika 20. Višeslavova krstionica, 6,4 god.

Slika 21. Starohrvatska krstionica, 6,5 god.

9.3. Sveci kao motiv u likovnom izražavanju

Slika 22. Blažena Djevica Marija, prvi dio

Slika 23. Blažena Djevica Marija, drugi dio

Slika 24. Blažena Djevica Marija, treći dio

Slika 25. Blažena Djevica Marija, četvrti dio

Slika 26. Portret bl. Alojzija Stepinca

Slika 27. Sv. Nikola

Slika 28. Gospa Međugorska

Slika 29. Sv. Martin

9.4. Upotreba vjerskih simbola i predmeta u likovnim aktivnostima

Slika 30. Simbol križa

Slika 31. Simbol križa, vitraj

Slika 32. Simbol mira- maslinova grančica

Slika 33. Moja krsna haljinica

9.5. Biblijske priče i likovi kao motiv za umjetničko djelo

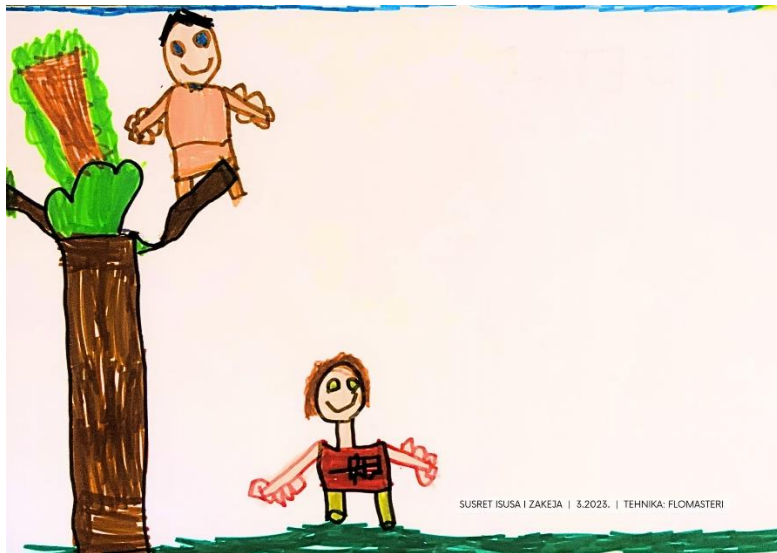
Slika 34. Isus ozdravlja slijepca

Slika 35. Isus stišava oluju na moru

Slika 36. Isus prijatelj djece

Slika 37. Susret Isusa i Zakeja

Slika 38. Bartimej i smokvino drvo

Slika 39. Anđeo čuvar

Slika 40. Anđeo čuvar i ja

Slika 41. Stvaranje svijeta 1, akvarel

Slika 42. Stvaranje svijeta 2, akvarel

Slika 43. Stvaranje svijeta 3, akvarel

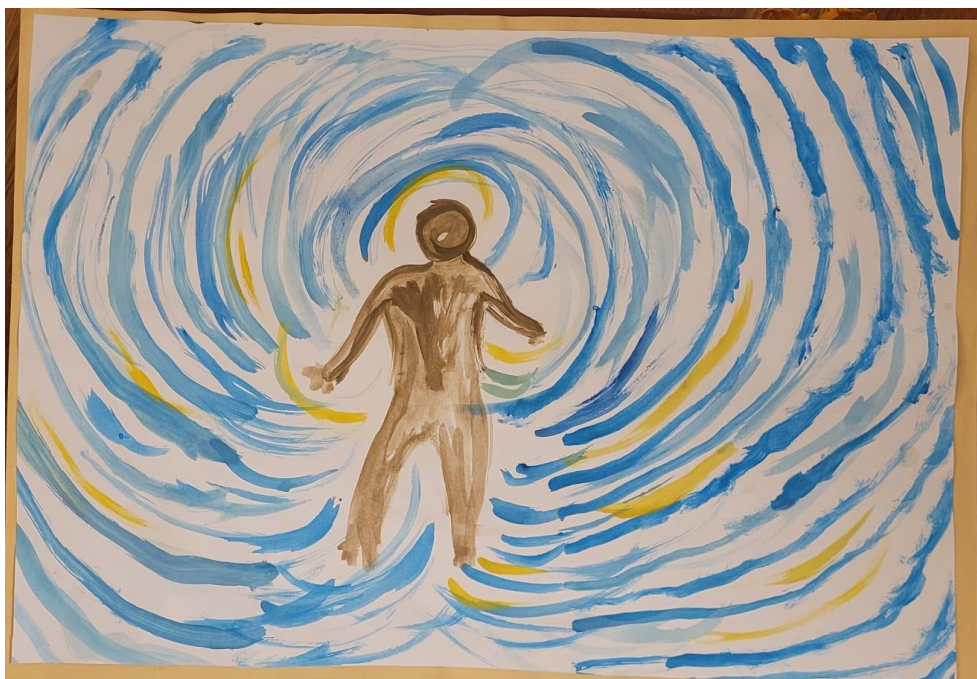
Slika 44. Stvaranje svijeta 4, akvarel

Slika 45. Stvaranje svijeta 5, akvarel

Slika 46. Stvaranje svijeta 6, akvarel

Slika 47. Stvaranje svijeta 7, akvarel

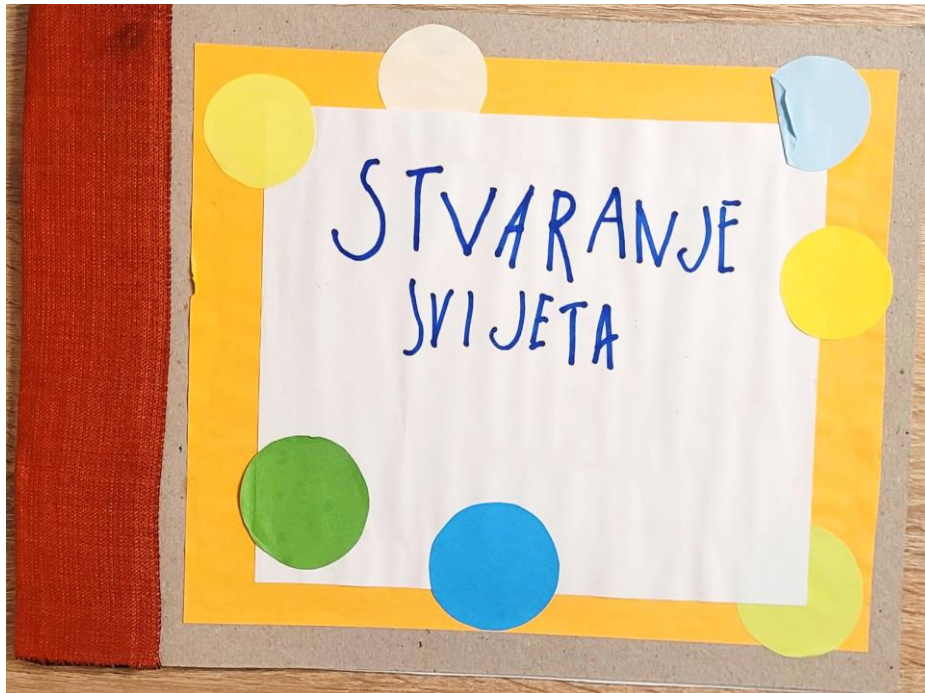

Slika 48. Stvaranje svijeta 8, akvarel

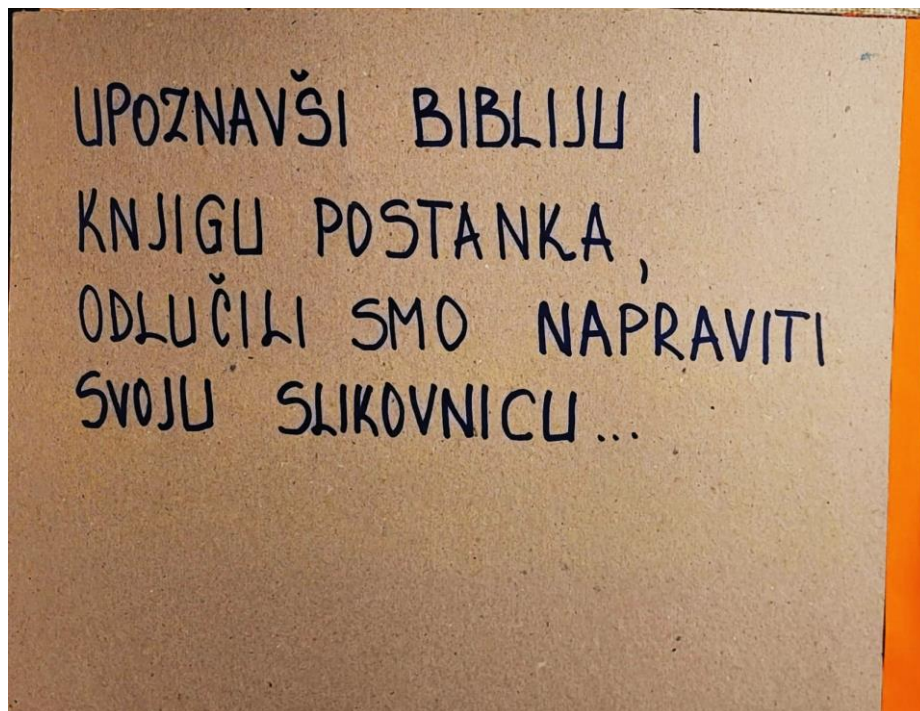

Slika 49. Stvaranje svijeta 9, akvarel

9.6. Prikaz slikovnice po uzoru na biblijsku priču Stvaranje svijeta

Slika 50. Slikovnica- Stvaranje svijeta 1

Slika 51. Slikovnica- Stvaranje svijeta 2

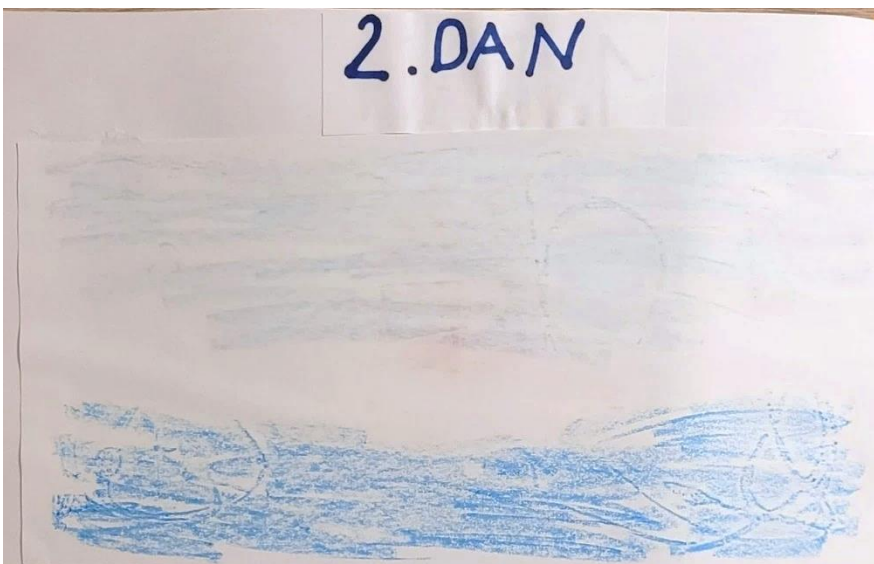
1. DAN

NA JPRIJE JE SVE BIO MRAK. BOG JE HTIO DA
BUDE I DAN. STVORIO JE SVJETLO. PA JE POSTALO
DAN / NOĆ.
I VIDIO JE BOG DA JE TO DOBRO.

Slika 52. Slikovnica- Stvaranje svijeta 3

2. DAN

ONDA JE BOG NAPRAVIO GORE NEBO,
A DOLJE VODE, MORE.
VIDIO JE DA JE TAKO DOBRO.

Slika 53. Slikovnica- Stvaranje svijeta 4

3. DAN

BOG JE REKAO DA SE MORE PODIJELI OD
ZEMLJE I TO JE REKAO DA JE KOPNO

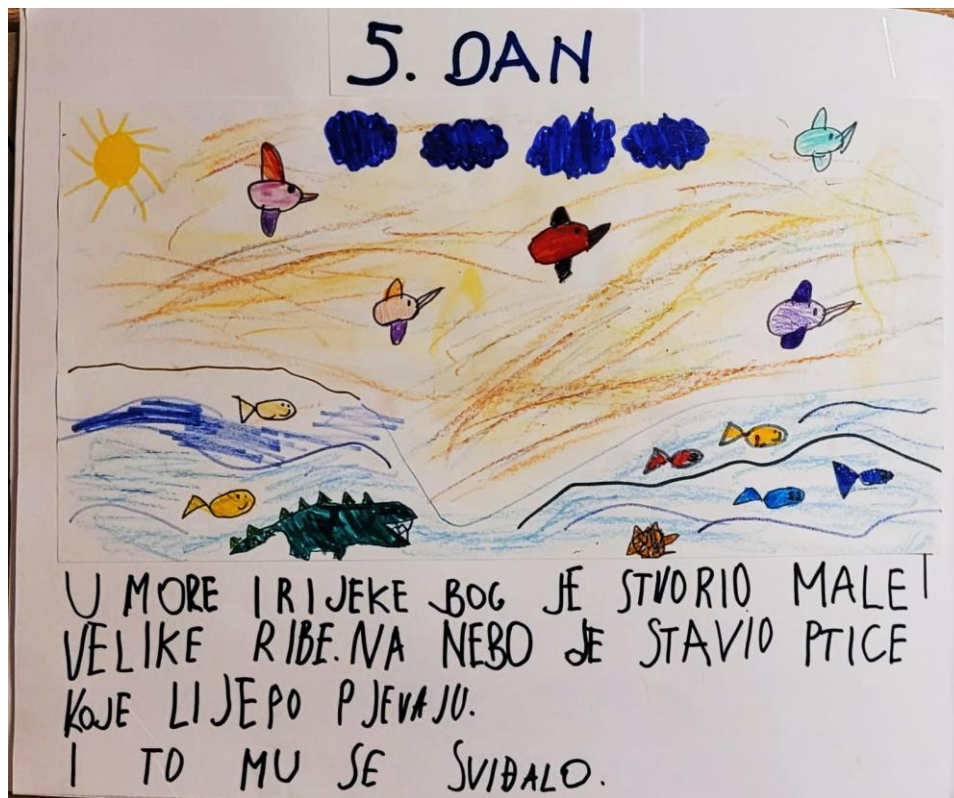
Slika 54. Slikovnica- Stvaranje svijeta 5

NA ZEMLJU JE POSADIO TRAVU, CVIJEĆE,
DRVEĆE, GRMLJE, VOĆKE SA PLODONIMA.
VIDIO JE DA JAKO DOBRO.

Slika 55. Slikovnica- Stvaranje svijeta 6

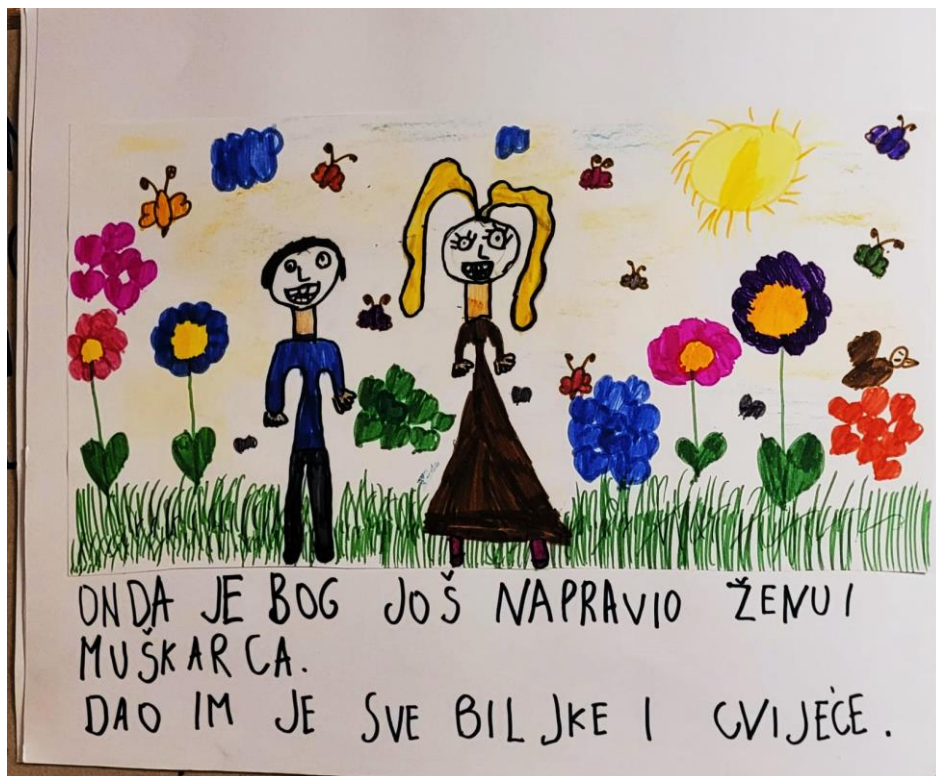

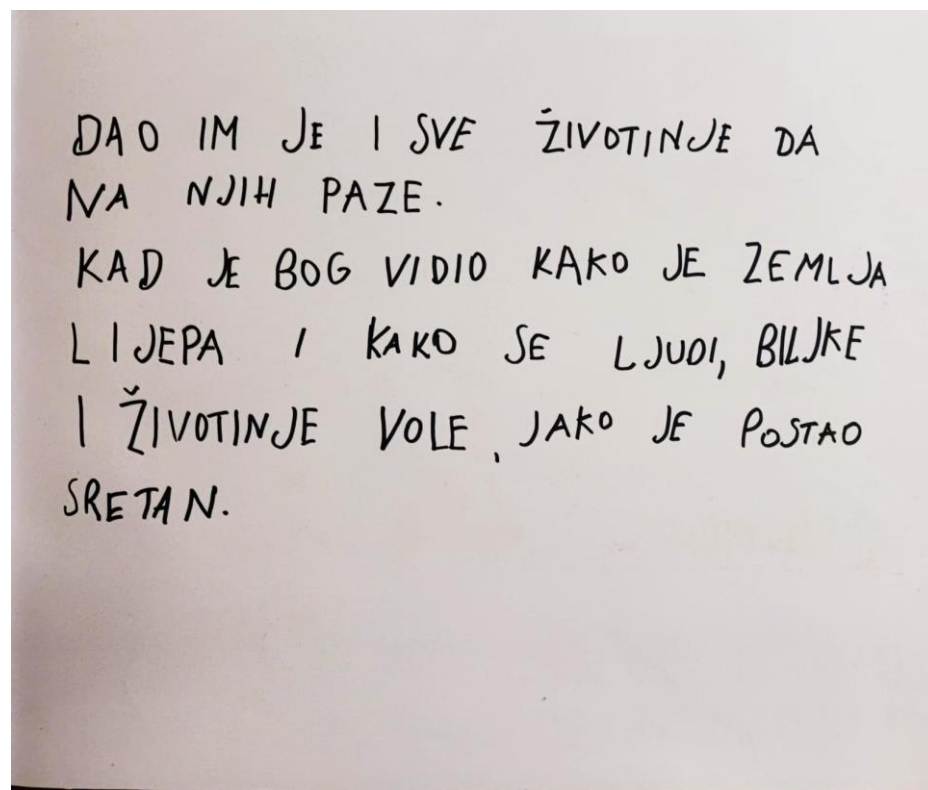
Slika 56. Slikovnica- Stvaranje svijeta 7

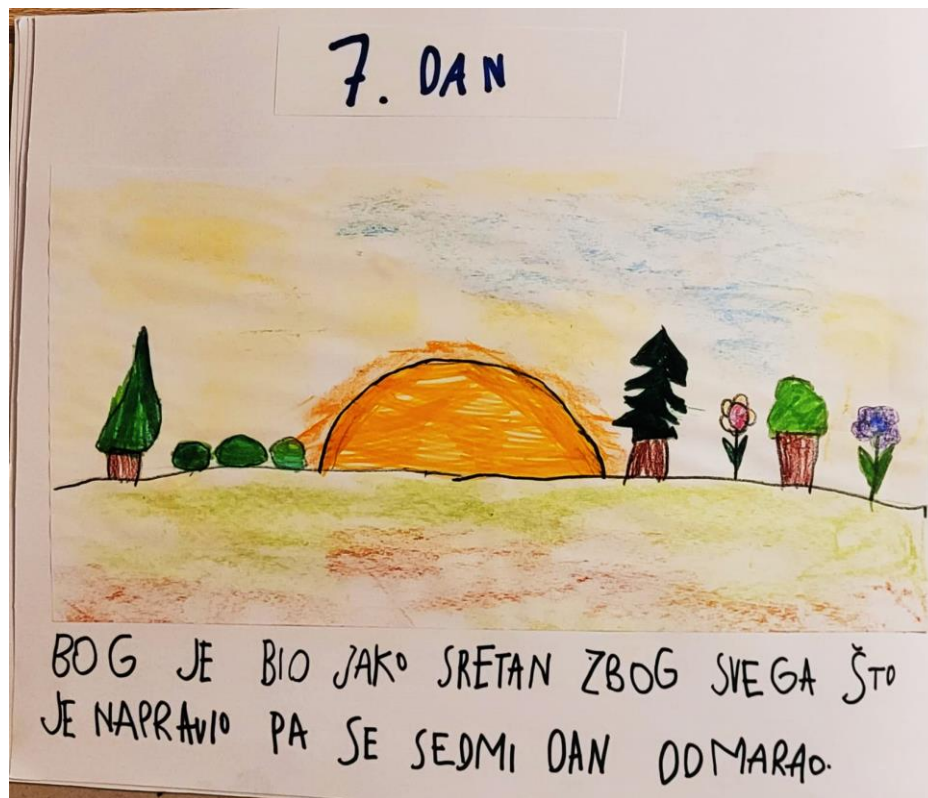
Slika 57. Slikovnica- Stvaranje svijeta 8

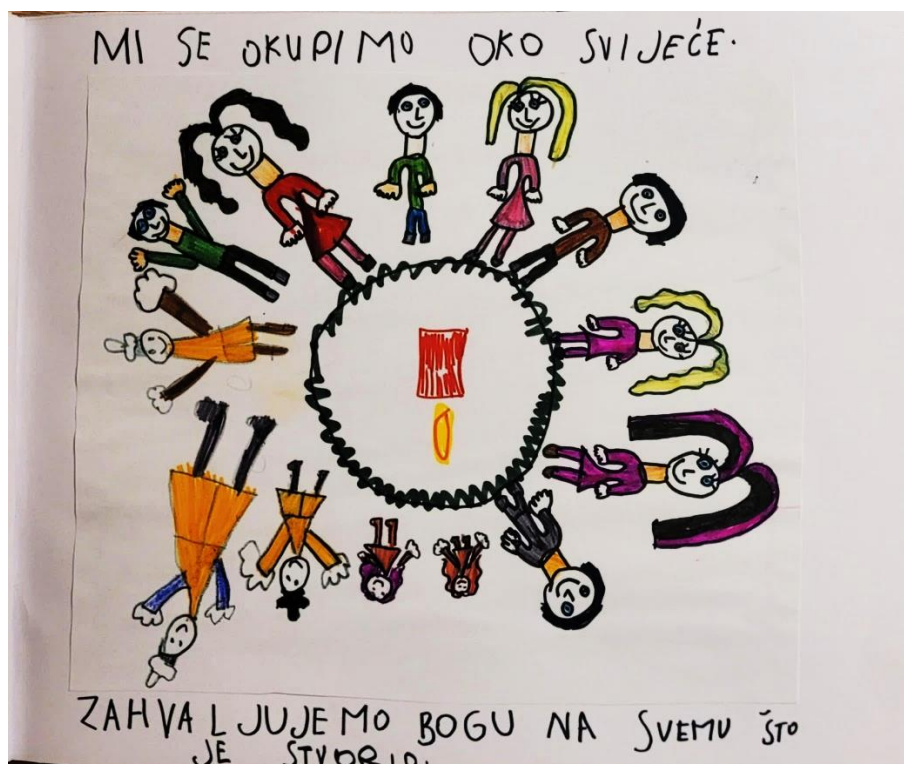
Slika 58. Slikovnica- Stvaranje svijeta 9

Slika 59. Slikovnica- Stvaranje svijeta 10

Slika 60. Slikovnica- Stvaranje svijeta 11

Slika 61. Slikovnica- Stvaranje svijeta 12

10. ZAKLJUČAK

Likovnost predstavlja ključnu komponentu dječjeg razvoja, omogućujući djeci da kroz kreativne procese istražuju svijet oko sebe, izraze svoje emocije i misli te razviju pojedine vještine. U kontekstu dječjih vrtića s vjerskim odgojem, likovnost dobiva dodatnu dimenziju, gdje umjetničke aktivnosti postaju sredstvo za prenošenje i internalizaciju vjerskih vrijednosti, priča i simbola. Likovna umjetnost istovremeno predstavlja individualni odgovor i društveni odjek, uvijek potičući na promišljanje o životu. Različiti vizualni prikazi sakralnih tema mogu potaknuti razmišljanje o raznim vjerskim pitanjima. Stoga je povezivanje vjerskog odgoja s elementima likovne umjetnosti, posebno kroz promatranje likovno-umjetničkih djela, logično i nužno. Religiozni odgoj u ranom djetinjstvu igra značajnu ulogu u formiranju dječjih stavova, etičkih normi i duhovne svijesti. Integracija likovnosti i religioznog sadržaja omogućuje djeci da na intuitivan i pristupačan način usvoje vjerske koncepte i tradicije. Kroz crtanje, slikanje, modeliranje i druge likovne aktivnosti, djeca uče o važnim religioznim događajima, simbolima i likovima, čime se potiče njihov cjelokupni razvoj. Kroz ovaj rad nastojalo se pokazati kako likovnost može biti moćan alat u vjerskom odgoju, potičući djecu na dublje razumijevanje i doživljavanje vjerskih vrijednosti, dok istovremeno razvijaju svoje kreativne i izražajne sposobnosti. Povezanost likovnosti i religije duboko je ukorijenjena u ljudskoj povijesti i kulturi. Likovna umjetnost ne samo da služi kao sredstvo izražavanja religioznih osjećaja i ideja, već također igra ključnu ulogu u edukaciji i osobnom duhovnom razvoju. Kroz povijest, umjetnici su koristili svoje talente kako bi stvorili djela koja ne samo da odražavaju njihovu vjeru, već i inspiriraju generacije vjernika da dublje istražuju i cijene svoje duhovne tradicije.

LITERATURA

Balić Šimrak, A., Šverko, I., Županić Benić, M. (2010). U prilog holističkom kurikulumu likovne kulture. U I. Balić Šimrak, A., ur (2011) Umjetničko djelo u likovnom odgoju i obrazovanju. Zagreb: Učiteljski fakultet, 51-62

Balić-Šimrak, A. (2010). Predškolsko dijete i likovna umjetnost. *Dijete, vrtić, obitelj*, 1617 (62-63), 2-8. <https://hrcak.srce.hr/124737>

Belamarić, D. (1987). *Dijete i oblik*. Zagreb: Školska knjiga.

Bodulić, V. (1982). *Umjetnički i dječji crtež*, Zagreb: Školska knjiga.

Brajčić, M., Kušević, D. (2016). *Dijete i likovna umjetnost – doživljaj likovnog djela*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.

Brešan, D. (2008). *Dječja likovna kreativnost*, Osijek: Učiteljski fakultet u Osijeku.

Glasnik Ministarstva prosvjete i kulture (1991). *Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece*. br. 7 – 8, Zagreb.

Herceg, L.; Rončević, A; Karlavaris, B. (2010): *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alfa.

Janson H.W., Janson Anthony F., (2013) *Povijest umjetnosti*, dopunjeno izdanje; Varaždin: Stanek.

Jurković, T., Tomljanović, E., Gašpar, H., Štulić, S., Jedrejčić, E., Špoljar, S. i Andrašek, A. (2010). *Crtačke tehnike*. *Dijete, vrtić, obitelj*, 16-17 (62-63), 9- 13. <https://hrcak.srce.hr/124738>

Kunstek, M. (1999). *Pristup likovnom odgoju u Programu Korak po korak*. *Dijete, vrtić, obitelj*, 4 (16), 3-7. <https://hrcak.srce.hr/183972>

Kušević, D. i Brajčić, M. (2020). *Likovno-umjetnička djela u nastavi vjeronauka*. *Nova prisutnost* 18 (2020) 3, 531-546. <https://hrcak.srce.hr/file/357967>

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2015). *Odluka o donošenju nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. *Narodne novine*, 05/15. [https://mzom.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/Predskolski//Nacionalni%](https://mzom.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/Predskolski//Nacionalni%20kurikulum%20za%20rani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje.pdf)

[20kurikulum%20za%20rani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20NN%2005-2015.pdf](#)

Novaković, S. (2015). Uloga odgojitelja u likovnim aktivnostima djece rane i predškolske dobi. Croatian Journal of Education : Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje, 17(Sp.Ed.1), 153-163. <http://hrcak.srce.hr/137685>

Pečjak, V. (2006). Psihološka podloga vizualne umjetnosti. Ljubljana: Debora.

Petrač, L. (2015). Dijete i likovno umjetničko djelo. Alfa. Zagreb.

Philipp S. (1999). Montessori priprema za život : odgoj neovisnosti i odgovornosti. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Slunjski, E. (2013): Kako djetetu pomoći da (p)ostane kreativno i da se izražava jezikom umjetnosti : priručnik za roditelje, odgajatelje i učitelje. Element, Zagreb.

Šarančić, S. (2014). Dobrobiti likovnog stvaralaštva. Napredak: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu, 154(1-2), 91-104. <https://hrcak.srce.hr/138833>

Šipek, B. (2015). Kako komunicirati likovnim jezikom djece, Dijete,vrtić, obitelj, Vol. 21 No. 79 (2015), 21 – 22. <https://hrcak.srce.hr/172745>

PRILOZI

Slika 1. Faza šaranja	9
Slika 2. Faza šaranja, drugi dio	10
Slika 3. Likovni razvoj predškolskog djeteta	12
Slika 4. Likovni razvoj predškolskoga djeteta, drugi dio	13
Slika 5. Oslikani strop, 4.st. Katakombe sv. Petra i sv. Marcelina, Rim	21
Slika 6. Unutrašnjost crkve sv. Marka, Venecija	21
Slika 7. Krstionica katedrale u Cividaleu, Italija	22
Slika 8. Krstionica, katedrala i zvonik u Pisi	23
Slika 9. Notre-Dame, Pariz	23
Slika 10. Leonardo da Vinci, Posljednja večera	24
Slika 11. Podizanje križa, Peter Paul Rubens, ...	25
Slika 12. Povratak razmetnoga sina.....	28
Slika 13. Oluja na Galilejskom moru	28
Slika 14. Uskrs u dječjem vrtiću	29
Slika 15. Isus s trnovom krunom.....	29
Slika 16. Božićne jasllice.....	30
Slika 17. Božićne jasllice- plakat	30
Slika 18. Katedrala, 6,4 god.	31
Slika 19. Crkva sv. Marka, 6 god.....	31
Slika 20. Višeslavova krstionica, 6,4 god.	32
Slika 21. Starohrvatska krstionica, 6,5 god.	32
Slika 22. Blažena Djevica Marija, prvi dio	33
Slika 23. Blažena Djevica Marija, drugi dio	33
Slika 24. Blažena Djevica Marija, treći dio	34
Slika 25. Blažena Djevica Marija, četvrti dio	34
Slika 26. Portret bl. Alojzija Stepinca.....	35
Slika 27. Sv. Nikola.....	35
Slika 28. Gospa Međugorska	36
Slika 29. Sv. Martin	36
Slika 30. Simbol križa	37
Slika 31. Simbol križa, vitraj.....	37
Slika 32. Simbol mira- maslinova grančica	38
Slika 33. Moja krsna haljinica	38
Slika 34. Isus ozdravlja slijepca	39
Slika 35. Isus stišava oluju na moru	39
Slika 36. Isus prijatelj djece	39
Slika 37. Susret Isusa i Zakeja	40
Slika 38. Bartimej i smokvino drvo	40
Slika 39. Anđeo čuvar	41
Slika 40. Anđeo čuvar i ja	41
Slika 41. Stvaranje svijeta 1, akvarel	42
Slika 42. Stvaranje svijeta 2, akvarel	42
Slika 43. Stvaranje svijeta 3, akvarel	43
Slika 44. Stvaranje svijeta 4, akvarel	43
Slika 45. Stvaranje svijeta 5, akvarel	44
Slika 46. Stvaranje svijeta 6, akvarel	44
Slika 47. Stvaranje svijeta 7, akvarel	45
Slika 48. Stvaranje svijeta 8, akvarel	45

Slika 49. Stvaranje svijeta 9, akvarel	46
Slika 50. Slikovnica- Stvaranje svijeta 1	47
Slika 51. Slikovnica- Stvaranje svijeta 2.....	47
Slika 52. Slikovnica- Stvaranje svijeta 3.....	48
Slika 53. Slikovnica- Stvaranje svijeta 4.....	48
Slika 54. Slikovnica- Stvaranje svijeta 5.....	49
Slika 55. Slikovnica- Stvaranje svijeta 6.....	49
Slika 56. Slikovnica- Stvaranje svijeta 7.....	50
Slika 57. Slikovnica- Stvaranje svijeta 8.....	50
Slika 58. Slikovnica- Stvaranje svijeta 9.....	51
Slika 59. Slikovnica- Stvaranje svijeta 10.....	51
Slika 60. Slikovnica- Stvaranje svijeta 11	52
Slika 61. Slikovnica- Stvaranje svijeta 12.....	52

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Student/ica:

U Zagrebu, _____

_____

(potpis)